

УДК 657.3

Циба Т.О.
студентка

Дніпропетровського державного аграрно-економічного університету

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ
ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ НА ПІДПРИЄМСТВІPROBLEMATIC ASPECTS
OF ACCOUNT RECEIVABLES IN THE COMPANY

АНОТАЦІЯ

Для нормального функціонування необхідно, щоб підприємці, ухвалюючи рішення, мали достовірну інформацію про фінансовий стан підприємства, зокрема про стан дебіторської заборгованості, про законність і підтвердження господарських операцій, в результаті яких вона виникла. У статті визначені проблемні аспекти обліку дебіторської заборгованості на підприємстві, зокрема непристосованість методів визначення резерву сумнівних боргів, які передбачені в П(С)БО 10, до обліку на українських підприємствах і, виходячи з цього, недостовірні дані під час відображення резерву сумнівних боргів в балансі; недосконалість класифікації дебіторської заборгованості та її оцінки, нормативного забезпечення обліку дебіторської заборгованості. Здійснивши аналіз проблемних аспектів обліку дебіторської заборгованості, акцентували увагу на тому, що їх ігнорування негативним чином впливає на якість бухгалтерських записів щодо її виникнення та стану погашення. Відповідно, це унеможливує формування ефективної системи контролю за своєчасністю погашення заборгованості, що знижує конкурентоспроможність господарюючого суб'єкта. У статті наголошено на необхідності розроблення напрямів розвитку обліку дебіторської заборгованості для потреб управління підприємством, які містили б конкретні шляхи усунення виявлених проблемних аспектів. Автором запропоновано розробити і затвердити документи, що підтверджують дебіторську заборгованість; сформулювати аналітичне забезпечення дебіторської заборгованості, спрямоване на отримання інформації комплексного характеру з використанням її для розрахунку резерву сумнівних боргів на підставі середніх статистичних даних; автоматизувати облік дебіторської заборгованості, що забезпечить необхідний обсяг вірогідної і доступної інформації щодо розрахунків з дебіторами та зробить можливим здійснення контролю за станом погашення заборгованості дебіторами. Основною проблемою в цих умовах господарювання є несвоєчасне та неповне виконання суб'єктами своїх зобов'язань, тобто порушення домовленостей між сторонами, тому в статті зазначено про доцільність формування політики управління дебіторською заборгованістю та розроблення моделі співвідношення дебіторської і кредиторської заборгованості, яка б дала змогу швидко та якісно виявляти негативні явища та сприяла постійному зменшенню заборгованості підприємства.

Ключові слова: дебіторська заборгованість, облік дебіторської заборгованості, проблеми обліку дебіторської заборгованості, якість бухгалтерських записів, система контролю за погашенням дебіторської заборгованості.

АННОТАЦІЯ

Для нормального функционирования необходимо, чтобы предприниматели, принимая решения, имели достоверную информацию о финансовом состоянии предприятия, в частности о состоянии дебиторской задолженности, о законности и подтверждении хозяйственных операций, в результате которых она возникла. В статье определены проблемные аспекты учета дебиторской задолженности на предприятии, в частности непригодность методов определения резерва сомнительных долгов, которые предусмотрены в П(С)БУ 10, к учету на украинских предприятиях и, исходя из этого, недостоверные данные при отображении резерва сомнительных долгов в

балансе; несовершенство классификации дебиторской задолженности и ее оценки, нормативного обеспечения учета дебиторской задолженности. Осуществив анализ проблемных аспектов учета дебиторской задолженности, акцентировали внимание на том, что их игнорирование негативным образом влияет на качество бухгалтерских записей по ее возникновению и состоянию погашения. Соответственно, это делает невозможным формирование эффективной системы контроля за своевременностью погашения задолженности, что снижает конкурентоспособность хозяйствующего субъекта. В статье отмечается необходимость разработки направлений развития учета дебиторской задолженности для нужд управления предприятием, которые бы содержали конкретные пути устранения выявленных проблемных аспектов. Автором предложено разработать и утвердить документы, подтверждающие дебиторскую задолженность; сформировать аналитическое обеспечение дебиторской задолженности, направленное на получение информации комплексного характера с использованием ее для расчета резерва сомнительных долгов на основании средних статистических данных; автоматизировать учет дебиторской задолженности, которая обеспечит необходимый объем достоверной и доступной информации по расчетам с дебиторами и сделает возможным осуществление контроля за состоянием погашения задолженности дебиторами. Основной проблемой в этих условиях предприятия является несвоевременное и неполное выполнение субъектами своих обязательств, то есть нарушение договоренностей между сторонами, поэтому в статье указано о целесообразности формирования политики управления дебиторской задолженностью и разработки модели соотношения дебиторской и кредиторской задолженности, которая бы позволила быстро и качественно выявлять негативные явления и способствовать постоянному уменьшению задолженности предприятия.

Ключевые слова: дебиторская задолженность, учет дебиторской задолженности, проблемы учета дебиторской задолженности, качество бухгалтерских записей, система контроля за погашением дебиторской задолженности.

ANNOTATION

For normal operation it is necessary that businesses, taking a decision had accurate information about the financial position, in particular, on the status of receivables and confirm the legality of business operations, in which it arose. In the article the problematic aspects of account receivables in the company, including the inability methods for determining the allowance for doubtful debts provided for in the P(S) 10, accounting for Ukrainian enterprises and, therefore, unreliable data when displaying the allowance for doubtful debts in the balance sheet; imperfect classification of receivables and evaluation, regulatory support account receivables. By carrying out an analysis of the problematic aspects of the account receivables are considered, the fact that they ignore negative impact on the quality of accounting records about its origin and state of maturity. Accordingly, it is impossible to establish an effective system of control over the timely repayment, which reduces the competitiveness of the business entity. The paper stressed the need to develop directions of the account receivable for the needs of management, which would contain concrete ways to address identified problem areas. The author

asked to develop and approve documents confirming accounts receivable; form analytical support receivable, aimed at getting information complex character using it to calculate the allowance for doubtful accounts based on the statistical data medium; automate account receivables, which will provide the necessary amount of reliable and accessible information on settlements with debtors and make it possible to control the state debt debtors. The main problem in these economic conditions is untimely and incomplete implementation of the subjects of its obligations, that is a violation of agreements between the parties, as stated in the article on the appropriateness of policy accounts receivable management and development model value of receivables and payables, which would quickly and qualitatively detect negative phenomena and promote continuous debt reduction company.

Keywords: accounts receivable, account receivable, account receivable problems, quality of accounting records control system for the collection of receivables.

Постановка проблеми. В умовах розвинених ринкових відносин значна увага приділяється поняттю дебіторської заборгованості. Основною проблемою в цих умовах господарювання є несвоєчасне та неповне виконання суб'єктами своїх зобов'язань, тобто порушення домовленостей між сторонами. Тому суб'єктам ринкових відносин необхідно здійснювати ефективне управління дебіторською заборгованістю, сприяючи її постійному зменшенню. Саме бухгалтерський облік повинен забезпечити ефективне інформаційне забезпечення процесу формування дебіторської заборгованості та стану її погашення. В процесі управління підприємством навіть за наявності достовірних даних про стан дебіторської заборгованості виникають певні питання щодо повноти, точності, своєчасності та об'єктивності відповідної інформації, що зумовлено окремими проблемними аспектами в обліку.

Аналіз останніх джерел і публікацій. Багатоаспектність дослідження проблемних сторін обліку та управління дебіторською заборгованістю зумовлена суперечливим характером нормативних документів, а також рівнем розроблень окремих теоретичних і практичних аспектів методології обліку дебіторської заборгованості. У своїх працях розглядали проблему дебіторської заборгованості вітчизняні вчені. Найвідомішими з них є Л.В. Городянська, Т.О. Євлаш, Ф.Ф. Бутинець, В.В. Сопко, Л.К. Сук.

Мета статті полягає у виявленні проблемних аспектів обліку дебіторської заборгованості підприємства, виявленні впливу на якість інформаційного забезпечення та формування системи контролю за поверненням дебіторської заборгованості, окресленні перспектив розвитку обліку дебіторської заборгованості для потреб управління підприємством.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сутність дебіторської заборгованості була предметом дослідження багатьох вчених, погляди яких зібрані у науковій праці В.В. Сопко [6, с. 256]. Вчений визначає дебіторську заборгованість як показник фінансового стану підприємства, що є сумою заборгованості на користь підприємства на певну дату за наданий

комерційний та споживчий кредити покупцям, а також авансування постачальників, щодо яких у підприємства з'являється майнове право вимоги оплати боргу. Найбільш поширеним є визначення сутності дебіторської заборгованості як частини оборотного капіталу, а також вимоги на його отримання у вигляді готівки, матеріальних та інших ресурсів від господарюючих суб'єктів. Так вважали Л.В. Городянська, Л.К. Сук [2, с. 18; 7, с. 26]. На нашу думку, більш точне визначення дає Т.О. Євлаш, а саме дебіторська заборгованість – це матеріальні ресурси, що не оплачені контрагентами, або готівка, що вилучена з кругообігу грошових коштів [3, с. 36].

Нині в Україні відбуваються істотні зміни в господарській, економічній і соціальній діяльності підприємств. Це приводить до зміни системи контролю. Для нормального функціонування необхідно, щоб підприємці, ухвалюючи рішення, мали достовірну інформацію про фінансовий стан підприємства, зокрема про стан дебіторської заборгованості, про законність і підтвердження господарських операцій, в результаті яких вона виникла. Облік дебіторської заборгованості повністю регулюється законодавчими актами, але, незважаючи на повний контроль з боку держави, в системі розрахунків щодо дебіторської заборгованості існує ряд проблем, що призводить до несвоєчасності погашення заборгованості дебіторами.

Основною проблемою обліку дебіторської заборгованості можна назвати непристосованість методів визначення резерву сумнівних боргів, які передбачені в П(С)БО 10, до обліку на українських підприємствах і, виходячи з цього, недостовірні дані під час відображення резерву сумнівних боргів в балансі. Вирішити цю проблему можна, затвердивши перелік документів, що підтверджують і обґрунтовують визнання заборгованості сумнівною (безнадійною). На наш погляд, розрахунок резерву сумнівних боргів необхідно проводити на підставі середніх статистичних даних. Аналізуючи нормативні документи з обліку дебіторської заборгованості, можна зазначити, що основним законодавчим актом, який прямо регулює облік дебіторської заборгованості, є П(С)БО 10 [4]. Решта законодавчих актів розглядає дебіторську заборгованість як об'єкт податкового обліку, її відображення у звітності підприємств, а також зазначає конкретні рекомендації в певних питаннях.

О.С. Маслова акцентує увагу на тому, що від початку формування ринкових відносин в Україні і досі існує багато актуальних питань, пов'язаних з обліком дебіторської заборгованості: а) для прийняття рішень щодо фінансово-господарського стану істотне значення мають достовірність і якість інформації про стан розрахунків з дебіторами; б) невирішені проблеми відображення в обліку довгострокової дебіторської заборгованості, оцінки поточної дебі-

торської заборгованості за продукцію, товари, роботи та послуги; в) в Україні застосовувати традиційні за кордоном методики аналізу дебіторської заборгованості не завжди доцільно через відсутність необхідного обсягу вірогідної і доступної інформації щодо розрахунків з дебіторами [5, с. 45].

Використання вітчизняних методик не дає змогу однозначно оцінити стан дебіторської заборгованості, а також ступінь його впливу на фінансово-господарський стан підприємств. Зазначені проблеми вказують на необхідність пошуку специфічних засобів аналізу дебіторської заборгованості, спрямованих на отримання інформації комплексного характеру [1, с. 129]. Ф.Ф. Бутинець [1, с. 129] визначає як проблеми бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості якість змісту бухгалтерських записів та відсутність наукових розробок форм бухгалтерського обліку.

На думку В.В. Сопко, створення ефективної системи контролю за якістю обліку розрахунків з дебіторами вимагає розроблення чіткої та досконалої класифікації дебіторської заборгованості, уніфікації способів її оцінки та документів аналітичного обліку. Автор акцентує увагу на потребі розроблення моделі співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості, яка б дала змогу швидко та якісно виявляти негативні явища [6, с. 64]. Повністю погоджуємось з вченим щодо необхідності вдосконалення політики управління дебіторською заборгованістю, адже саме політика управління дебіторською заборгованістю, яка є частиною загальної політики управління оборотними активами і маркетингової політики підприємства, спрямованої на розши-

рення обсягів реалізації продукції, визначає ефективність роботи підприємства. Для удосконалення обліку дебіторської заборгованості під час її автоматизації, як вважає В.В. Сопко, слід здійснити такі заходи:

- застосувати програмний «конструктор» на базі інтеграції функціонального модуля з підсистемами, що пов'язані з фінансовими та виробничими аспектами управління;
- створити інформаційну базу дебіторської заборгованості учасників розрахунків;
- звірити в електронній формі взаємні вимоги та зобов'язання, знайти найбільш раціональні способи погашення взаємної заборгованості;
- провести взаємозаліки, поступово скорочуючи обсяги заборгованості;
- вести облік та звітність проведених взаєморозрахунків [6, с. 84].

Здійснивши аналіз проблемних аспектів обліку дебіторської заборгованості, можемо констатувати, що це негативним чином впливає на якість бухгалтерських записів щодо її виникнення та стану погашення. Відповідно, це унеможливорює формування ефективної системи контролю за своєчасністю погашення заборгованості, що знижує конкурентоспроможність господарюючого суб'єкта (рис. 1).

Окреслені напрями розвитку обліку дебіторської заборгованості дадуть змогу уникнути проблеми щодо повного, достовірного та об'єктивного відображення даних в обліку. Окремі заходи дадуть змогу сформуванню системи управління дебіторською заборгованістю, що дасть можливість контролювати її погашення та недопущення сумнівної та безнадійної заборгованості.

Рис. 1. Проблемні аспекти обліку дебіторської заборгованості на підприємстві

Висновки. В сучасних умовах господарювання основна проблема обліку дебіторської заборгованості полягає в тому, щоб не допустити прострочення термінів платежу та доведення заборгованості до стану безнадійної. Правильно організований бухгалтерський облік повинен забезпечити відображення господарської діяльності з вимушеною конкретизацією. Зазначені наслідки ігнорування проблем обліку дебіторської заборгованості потребують розроблення відповідних шляхів усунення виявлених аспектів та механізму їх реалізації в діяльності підприємств, що визначає напрям подальших досліджень.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бутинець Ф.Ф. Підручник для студентів спеціальності «Облік і аудит» вищих навчальних закладів / Ф.Ф. Бутинець та ін. – 8-ме вид., доп. і перероб. – Житомир : ПП «Рута», 2009. – 912 с.
2. Городянська Л.В. Особливості організації обліку дебіторської заборгованості на підприємстві / Л.В. Городянська // Бухгалтерський облік і аудит. – 2014. – № 6. – С. 15–27.
3. Євлаш Т.О. Інформаційне забезпечення обліку операцій з дебіторської заборгованості та його удосконалення / Т.О. Євлаш // Вісник Запорізького національного університету. – 2015. – С. 35–42.
4. Положення стандарту бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість», затверджене Наказом Міністерства фінансів України від 8 жовтня 1999 р. № 237, із змінами і доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada2.gov.ua>.
5. Маслова О.С. Фінансовий ринок : [навчальний посібник] / О.С. Маслова. – К. : Каравела, 2010. – 515 с.
6. Сопко В.В. Бухгалтерський облік в управлінні підприємством : [навчальний посібник] / В.В. Сопко. – К. : КНЕУ, 2014. – 482 с.
7. Сук Л.К. Фінансовий облік : [навчальний посібник] / Л.К. Сук, П.Л. Сук. – К. : Знання, 2012. – 253 с.